

Vyhledávání bibliografických a faktografických informací a jejich ověřování

Poznámka: Červenou barvou jsou vyznačeny kapitoly, které je nutné znát ke zkoušce.

Obsah

1	Základní terminologie.....	3
2	Selekční údaje v záznamu.....	5
3	3. Vyhledávání a ověřování bibliografických informací.....	11
	3.1 Katalog Národní knihovny v Praze – NKC	11
	3.2 Katalog Kongresové knihovny ve Washingtonu	12
	3.3 Digitální knihovna Národní knihovny v Praze.....	16
	3.4 Zjišťování dostupnosti monografií a pokračujících děl české provenience.....	17
4	Poskytování a vyhledávání faktografických informací.....	19
5	Literatura	20

1 Základní terminologie

K tradičním službám knihoven patří poskytování bibliografických a faktografických informací. Tyto služby jsou zakotveny i v zákonu č. 257/2001 Sb.

Bibliografická/dokumentografická informace

Podává informaci o dokumentu. Bibliografické informace popisují určitý dokument, upozorňují na existenci konkrétního dokumentu a odlišují ho od jiných dokumentů. Základní jednotkou bibliografické informace je bibliografický údaj. Bibliografickým údajem je např. autor, název dokumentu či místo vydání. Soubor bibliografických údajů označujeme jako bibliografický záznam. Zápis jednotlivých bibliografických údajů a pořadí údajů v bibliografickém záznamu podléhá určitým pravidlům.

Faktografická informace

„Informace vyznačující se tím, že reprezentuje konkrétní údaje (fakta). Často se vymezuje komplementárně k bibliografické informaci, která poskytuje pouze odkaz na zdroj informace.“ [2]

Většina knihoven nabízí svým uživatelům možnost požádat o bibliografickou či faktografickou informaci prostřednictvím bezplatné služby **Ptejte se knihovny**. Téměř každý občan může vznést dotaz na knihovnu prostřednictvím formuláře na webu, knihovna stručně odpoví do 48 hod. Tato služba je určena pro zodpovídání jednoduchých dotazů. Zajímavé dotazy a odpovědi jsou k dispozici na webu Národní knihovny ČR.

<http://www.ptejteseknihovny.cz/>

Poskytování informací knihovnami se odvíjí od informačních zdrojů, které knihovny mají k dispozici. Informační zdroje můžeme rozdělit na:

a) dokumentové

Knihovny zajišťují především přístup k dokumentům v tištěné a elektronické podobě (monografie, noviny a časopisy, sborníky, skripta, příručky, encyklopedie, vědecko-kvalifikační práce, mapy, hudebniny, patentové a normativní dokumenty, grafika, fotografie, filmy, gramofonové desky aj.). Tyto zdroje obsahují původní (primární) informace.

b) dokumentografické/bibliografické

Knihovny vytvářejí a uchovávají zdroje, které obsahují bibliografické záznamy. Budují katalogy, sestavují a uchovávají bibliografické soupisy, zajišťují přístup do bibliografických databází. Tyto zdroje usnadňují cestu k primárním dokumentům a informacím. Tvoří základ pro poskytování bibliografických informací.

c) faktografické

Knihovny shromažďují různé příručky a encyklopedie, zajišťují přístup do faktografických databází, případně je samy budují. Tyto zdroje umožňují knihovnám poskytovat uživatelům faktografické informace.

2 Selekční údaje v záznamu

Bibliografický záznam obsahuje:

- selekční údaje,
- popisné údaje,
- obsahové charakteristiky.

Bibliografické a faktografické informace hledáme pomocí tzv. selekčních (vyhledávacích) údajů. Selekční údaj je „každý prvek, podle něž lze vyhledat a identifikovat bibliografický záznam“ [1, s. 53]. Selekční údaje slouží k třídění, pořádání a vyhledávání záznamů. Mohou jimi být slova, např. jméno autora, název vydavatele, předmětová hesla, ale také číselné údaje a různé kódy, např. číslo ISBN, DOI, Mezinárodní desetinné třídění apod. Elektronické informační zdroje umožňují vyhledávání také podle některých popisných údajů.

Selekční údaje dělíme na:

1. jmenné

Jedná se o formální údaje v záznamu: jména původců (osob či korporací), název vydavatele, rok vydání, název edice, signatura, systémové číslo, různé identifikátory (např. ISBN, ISSN, DOI).

2. věcné

Jedná se o údaje vyjadřující obsah díla. Patří k nim např. předmětová hesla, klíčová slova, deskriptory, slova z abstraktu či anotace, znaky Mezinárodního desetinného třídění.

V záznamech lze obvykle hledat podle těchto selekčních (vyhledávacích) údajů:

- jméno autora,
- slova z názvu a podtitulu,
- místo vydání (vyhledatelné v některých systémech, obvykle ve spojení s dalšími údaji),
- slova z názvu vydavatele,
- rok vydání (obvykle ve spojení s dalšími údaji),
- předmětová hesla, klíčová slova, deskriptory z tezurů,
- slova z názvu edice,
- identifikátory, např. ISBN, ISSN, číslo České národní bibliografie.

Některé systémy umožňují omezit dotaz podle dalších kritérií, např. druhu dokumentu, jazyka, země vydání či žánru. Podle těchto údajů lze hledat v systému ALEPH. Ve většině systémů nelze podle těchto kritérií hledat samostatně v záznamech.

V souvislosti s katalogy a bibliografickými záznamy se objevuje ještě pojem **záhlaví**. Jedná se o „jmenný selekční údaj, obsahující jméno personálního či korporativního autora nebo unifikovaný název dokumentu, příp. jiné údaje (např. geografické jméno). Podle těchto údajů lze uspořádat záznamy v bibliografické nebo katalogizační databázi, a tím umožnit vyhledání dokumentů podle uvedených hledisek“. [2]

Příklad č. 1

Hlavní autor:	Beran, Ladislav, 1945-
Jazyk:	Čeština
Vydáno:	Brno: MOBA, 2016
Vydání:	Vydání první
Edice:	Krimi (MOBA)
Původní česká detektivka	
Témata:	české příběhy
kriminální příběhy	
Fyzický popis:	269 stran; 19 cm

Příklad č. 2

Název:	Reflex: CS - Společenský týdeník
Jazyk:	Čeština
Vydáno:	Praha: Ringier ČR, 1990- Praha: Ringier Axel Springer CZ Praha: Czech News Center
Témata:	kultura a společnost společnost politika osobnosti společenské časopisy časopisy pro volný čas
Externí odkaz	Online verze Digitalizovaný dokument
Fyzický popis:	29-31 cm
Odebírané ročníky:	1990-
Odebírané svazky:	1-

ÚKOLY

Určete selekční údaje v těchto záznamech:

1.

Záhlaví-jméno	Liška, Vladimír, 1955– (Autor)
Údaje o názvu	Záhadné osudy slavných postav českých dějin / Vladimír Liška
Údaje o vydání	Vyd. 1.
Vyd. údaje	Frýdek-Místek: Alpress, 2013
Fyz. popis	256 s. : il., portréty, faksim.; 21 cm
ISBN	978-80-7466-269-0
Edice	Knihy záhad
Edice/vedl. záhl.	Knihy záhad (Alpress)
Poznámky	Obsahuje bibliografii
Předmět. hesla	osobnosti – Česko
Hesla geogr.	Česko – dějiny
Forma, žánr	lupa populárně-naučné publikace
Konspekt	94(437) – Dějiny Česka a Slovenska
	929 – Biografie
Systematika	929 * 94(437.3) * 001.94 * (0.062)
Země vyd.	Česko
Jazyk dok.	Čeština
Počet ex.	1, z toho volných 1
Databáze	Knihy

2.	
Záhlaví-jméno	Syruček, Milan, 1932- (Autor)
Údaje o názvu	Michail Gorbačov: uchránil Prahu od krveprolití? / Milan Syruček
Vyd. údaje	Praha : Grada Publishing, a.s., 2016
Fyz. popis	180 stran, 8 stran obrazových příloh; 21 cm
ISBN	978-80-271-035-3
Poznámky	Obsahuje bibliografii
Předmět. hesla	Gorbačov, Michail Sergejevič, 1931-
Předmět. hesla	prezidenti – Sovětský svaz zahraniční politika – Sovětský svaz – 1989 filozofie politiky – Sovětský svaz – 1989 Sametová revoluce, 1989
Hesla geogr.	Sovětský svaz – politika a vláda – 1985-1991 Sovětský svaz – zahraniční vztahy – 1989 Československo – zahraniční vztahy – 1989
Forma, žánr	literatura faktu
Konspekt	327 – Mezinárodní vztahy, světová politika 94(437) – Dějiny Česka a Slovenska
Systematika	929 * 32-051 * 327 * 321 * 94(437)“1989” * 328/329 * (437) * (47+57) * (0:82-96) * (092)
Země vyd.	Česko
Jazyk dok.	Čeština
Počet ex.	1, z toho volných 0
Databáze	Knihy

3.

Záhlaví-jméno	Gáti, Éva (Autor)
Údaje o názvu	Květy z papíru / Éva Gátiová; z maďarského originálu Papírvirágok ... přeložila Viola Somogyi
Vyd. údaje	Praha : Ikar, 2016 Unifikovaný název Papírvirágok. Česky
Dal. odpovědnost	Somogyi, Viola, 1964- (Překladatel)
Údaje o vydání	Vydání první
Fyz. popis	31 stran: barevné ilustrace; 21 cm
ISBN	978-80-249-3102-9 Kč 59.00
Edice	Zvládnou to sám
Edice/vedl. záhl.	Zvládnou to sám (Ikar)
Předmět. hesla	květy skládanky z papíru výtvarné práce z papíru dekorační předměty
Forma, žánr	příručky
Konspekt	74 – Kresba. Umělecká řemesla
Systematika	581.46 * 745.54 * 688.78/.79 * (035) * 581.4 * 745 * 688
Země vyd.	Česko
Jazyk dok.	Čeština
Počet ex.	2, z toho volných 1
Databáze	Knihy

4.

Údaje o názvu	Živa: časopis pro biologickou práci
Roč., číslo	č. 2, 2016
Vyd. údaje	Praha: Academia, 2016
ISSN	0044-4812
Zdroj. dok.	Živa
Země vyd.	Česko
Jazyk dok.	Čeština
Počet ex.	1, z toho volných 1
Databáze	Knihy

3 3. Vyhledávání a ověřování bibliografických informací

3.1 Katalog Národní knihovny v Praze – NKC

http://aleph22.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=nkc

Katalog obsahuje všechny přírůstky knih od roku 1995 a záznamy dalších druhů dokumentů od roku 1996 nebo 1997. Průběžně jsou doplňovány záznamy starší literatury z retrokonverze národní bibliografie a generálního katalogu NK ČR. Česká produkce je obsažena téměř v úplnosti za celé 20. století. V katalogu Národní knihovny v Praze se používá systém ALEPH.

K dispozici jsou následující rejstříky:

- autoři (včetně spoluautorů, editorů ap.),
- korporativní autoři (instituce, konference),
- názvy,
- edice,
- předmětová hesla (pouze pro novou produkci od 90. let),
- ISBN,
- ISSN,
- MDT (Mezinárodní desetinné třídění).

Vyhledávat je možné podle těchto údajů:

- slova z názvů,
- slova ze jmen autorů,
- slova z názvů korporativních autorů,
- klíčová slova (téma publikace),
- místo vydání,
- slova z názvů nakladatelů,
- rok vydání,
- kód jazyka dokumentu/originálu.

ÚKOLY

Najděte tyto publikace:

1. František Palacký: Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, 2002.
2. Alois Jirásek: Psohlavci, všechna vydání od roku 1970 do roku 1980.
3. Alois Jirásek: Psohlavci, 1963.
4. Ján Kollár: Slávy dcera, 1924.
5. Pavel Josef Šafařík: Básnické spisy, 1938.
6. Josef Hálek: Alfred, 1904.
7. František Palacký: Dějiny české v stručném přehledu, 1898.
8. J. A. Komenský: Fysika, 1892.
9. J. A. Komenský: Labyrint světa a ráj srdce, 1887.
10. Josef Kajetán Tyl: Čestmír, 1838.
11. Pavel Josef Šafařík: Okázky občanského písemnictví, 1870.
12. Josef Kajetán Tyl: Chudý kejklíř, 1870.
13. Božena Němcová: Babička, 1869.
14. Božena Němcová: Babička, všechna vydání v rozmezí let 1851–1900.
15. Josef Kajetán Tyl: Dekret Kutnohorský, 1858.
16. Josef Kajetán Tyl: Bankrotář, 1854.
17. Pavel Josef Šafařík: Památky hlaholského písemnictví, 1853.

12

3.2 Katalog Kongresové knihovny ve Washingtonu

Tato knihovna patří mezi největší knihovny na světě. Katalog umožňuje hledání v jednoduchém a pokročilém rozhraní, nabízí též rešeršní rozhraní pro hledání podle klíčových slov, jsou zde k dispozici i rejstříky. Při hledání překladů děl českých autorů je vhodné používat pokročilou rešeršní masku a hledání podle unifikovaného názvu.

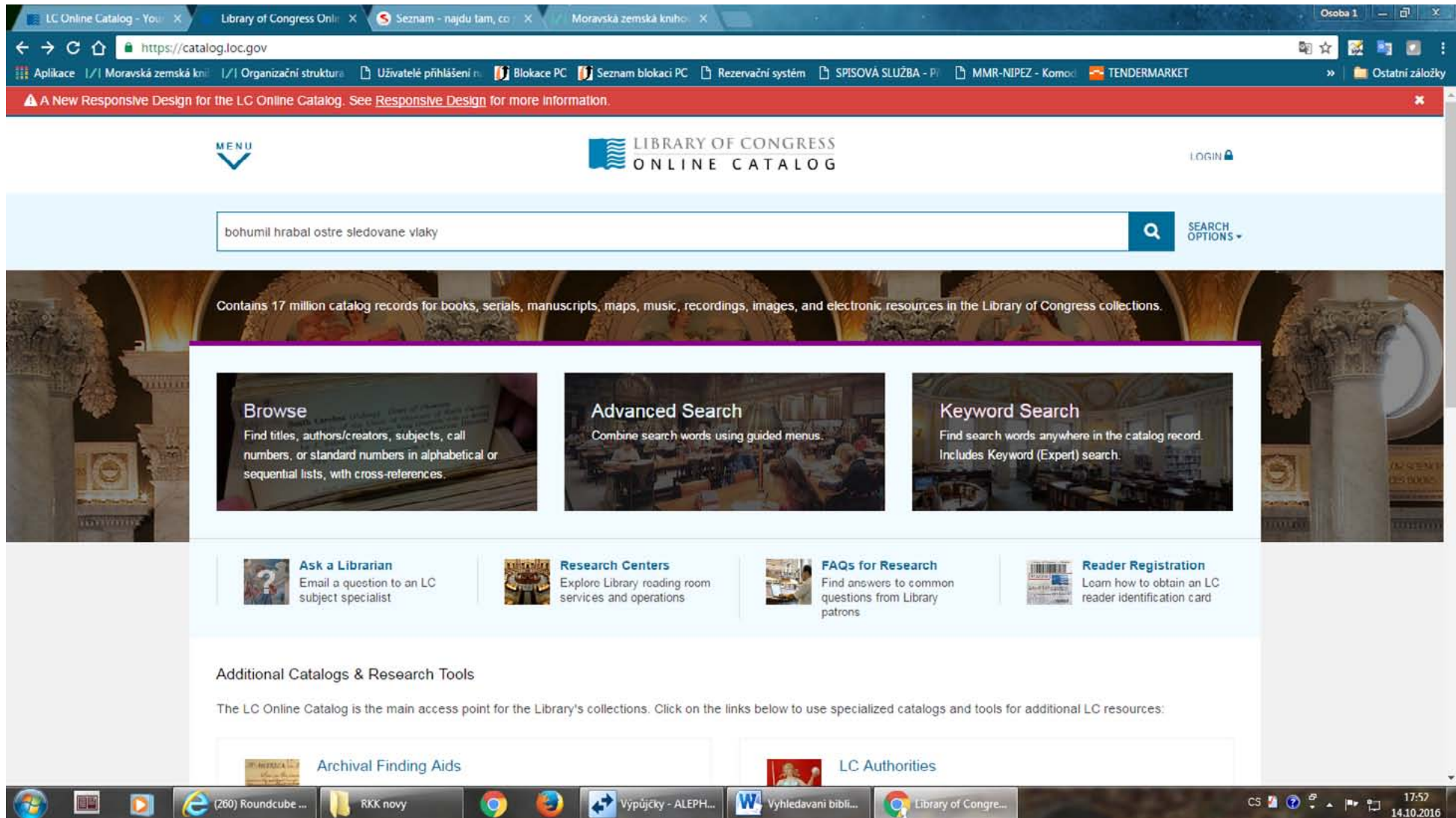
<https://www.loc.gov/>

<https://catalog.loc.gov/>

Vyhledávací možnosti:

- a) Lze používat otazník jako náhradu za libovolný počet znaků a procenta jako náhradu za jeden znak.
Otazník a procenta je možné napsat ve slově a na konci slova.

- b) V základní vyhledávací masce nelze používat booleovské operátory.
- c) Číslo ISBN je nutné psát bez pomlček, číslo ISSN se naopak píše s pomlčkou.

13

Obr. č. 1: Katalog Library of Congress - základní vyhledávání

The screenshot displays the 'Advanced Search' page of the Library of Congress Online Catalog. The search criteria are as follows:

- Search 1: with operator **all of these** and scope **within**.
- Search 2: with operator **all of these** and scope **within**.

The search logic is set to **AND**. A dropdown menu is open, showing the following options:

- Title Uniform (KTUT) - **Selected**
- Keyword Anywhere (GKEY)
- Title: All (KTIL)
- LCCN ISBN ISSN (KNUM)
- Name: Personal (KPNC)
- LC Control No/LCCN (K010)
- Subject: ALL (KSUB)
- Int'l Standard No (KISN)
- Name: All (KNAM)
- Publication Info (K PUB)
- Subject: Authorized (SKEY)
- Series (KSER)
- Name: Corp/Meeting (KCNC)
- Notes (KNOT)
- Subject Geographic (KSGE)
- Contents Notes (KCON)
- Credits/Performers (KPRF)
- Electronic Access (KURL)
- Holdings Keyword (HKEY)

Buttons for '+ Add Limits', 'Search', and 'Clear' are visible. The footer contains links for 'Subscribe (Patron Services)', 'Ask a Librarian', 'Feedback', and 'Search/Browse Help'. The system tray shows the date 30.11.2016 and time 15:20.

Obr. č. 2: Katalog Library of Congress - pokročilé vyhledávání

Další zdroje informací o dokumentech v knihovnách

The British Library

<http://www.bl.uk/>

http://explore.bl.uk/primo_library/libweb/action/search.do?dscnt=1&dstmp=1393980028400&vid=BLVU1&fromLogin=true

Karlsruher Virtueller Katalog

<http://www.ubka.uni-karlsruhe.de/kvk.html>

The European Library

<http://search.theeuropeanlibrary.org/portal/en/index.html>

WorldCat

<http://www.worldcat.org>

Odkazy na knihovny v celém světě

<http://www.lib-web.org/>

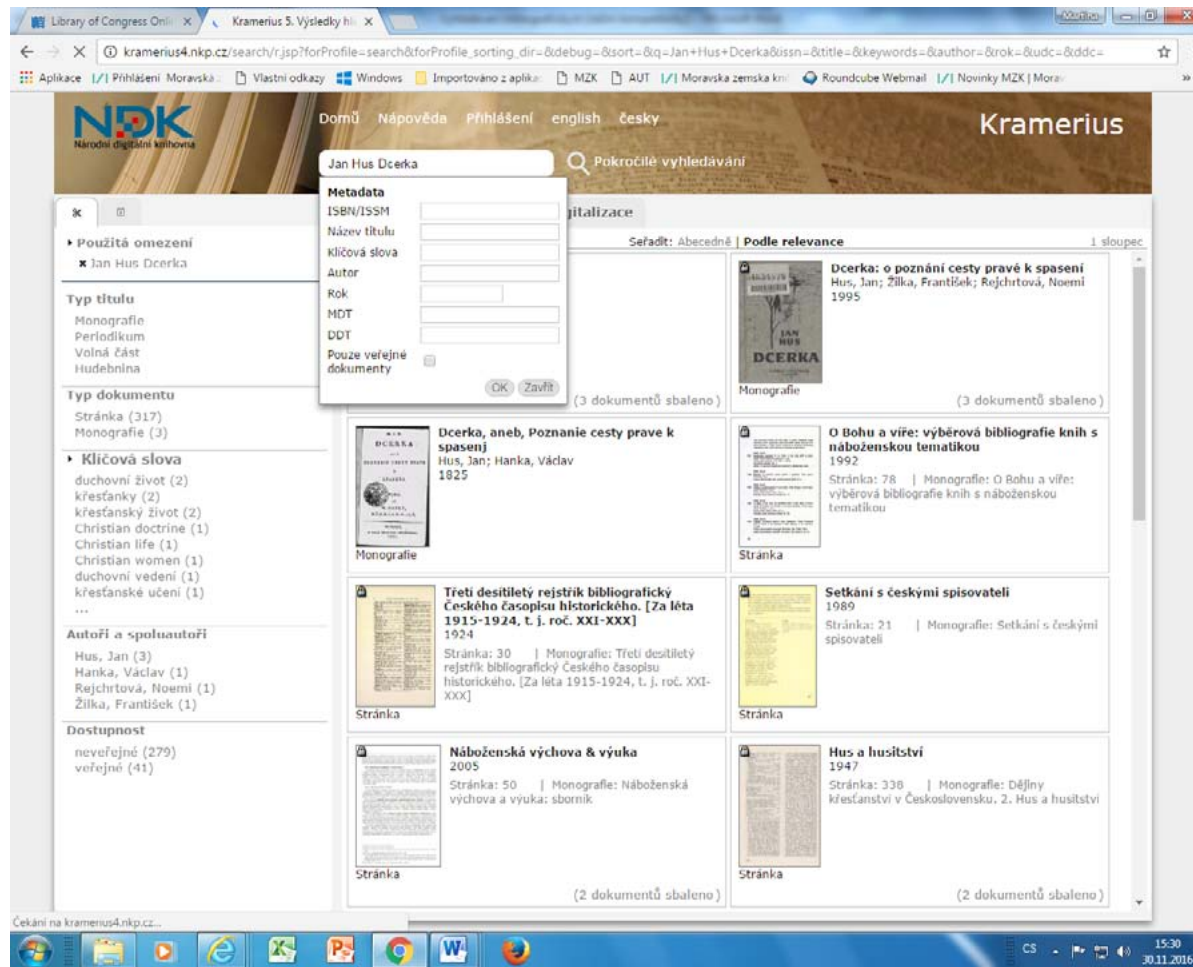
ÚKOLY

1. Najděte knihu Bohumila Hrabala Ostře sledované vlaky a její překlady.
2. Najděte Osudy dobrého vojáka Švejka od Jaroslava Haška.
3. Najděte publikaci Josefa Škvoreckého Hříchy pro pátera Knoxe.
4. Najděte publikaci Josefa Škvoreckého Prima sezóna a její překlady.

3.3 Digitální knihovna Národní knihovny v Praze

<http://www.nkp.cz/digitalni-knihovna>

Národní knihovna nabízí přístup k digitálním dokumentům pomocí systému Kramerius (verze 3 a 4). Kramerius umožňuje i plnotextové vyhledávání. Je možné nastavit chronologické omezení. Výsledky lze zredukovat volbou „veřejné dokumenty“.

Obr. č. 3: Digitální knihovna Kramerius Národní knihovny v Praze

ÚKOLY

Pokuste se najít v Krameriovi verze 4 plné texty těchto děl:

1. Svatopluk Čech: Dagmar, 1885.
2. Svatopluk Čech: Jitřní písně, 1888.
3. Svatopluk Čech: Písně otroka, 1895.
4. Božena Němcová: Slovenské pohádky, 1863.
5. Jan Neruda: Písně kosmické, 1893.
6. Jan Neruda: Arabesky, 1880.
7. Jan Neruda: Povídky malostranské, 1878.
8. Jan Hus: Dcerka, 1825.
9. Marie Antonie: Serafka, 1825.
10. Václav Kliment Klicpera: Almanach dramatických her od W. Klicpery, 1825.
11. Karel Havlíček Borovský: Křest sv. Vladimíra, 1876.

3.4 Zjišťování dostupnosti monografií a pokračujících děl české provenience

17

Ke zjišťování dostupnosti dokumentů v českých knihovnách používáme tyto zdroje:

1. Centrální portál českých knihoven Knihovny.cz

<https://www.knihovny.cz/>

2. Souborný katalog ČR – CASLIN

http://sigma.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-a&local_base=skc

3. Jednotná informační brána

<http://www.jib.cz>

4. Souborný katalog SKAT

Carmen

<http://katalog.skat.cz/Skat/>

3. Vyhledávání a ověřování bibliografických informací

S vyhledávacími možnostmi v těchto zdrojích jste byli seznámeni v modulu Orientace v základních elektronických informačních zdrojích. Uvedené zdroje obsahují informace o tom, která knihovna vlastní příslušný dokument.

ÚKOLY

Zjistěte dostupnost těchto dokumentů:

1. Najděte publikaci s ISBN 80-7277-286-4.
2. Najděte časopis s ISSN 0025-5440.
3. Najděte publikaci s ISBN 80-7319-031-1.
4. Najděte publikaci s názvem Nástin dějin literatury.
5. Najděte publikaci s názvem Včelařství, kterou napsal Vladimír Veselý.
6. Najděte časopis Chemické listy.
7. Najděte časopis Sestra.
8. Najděte časopis Živa.
9. Najděte knihu s názvem Letopisy z hlubin věků.
10. Najděte publikaci s názvem Celoživotní vzdělávání učitelů.
11. Najděte publikaci s názvem Kompetence ve vzdělávání.

4 Poskytování a vyhledávání faktografických informací

Faktografické informace mohou mít rozmanitou podobu. Může se jednat o textové či číselné údaje, obrázky, snímky nebo grafy. Za faktografické informace považujeme např. statistické informace, meteorologické snímky či přehledy vlastností chemických látek. Často se s faktografickými informacemi setkáváme v chemii, fyzice a geografii. Faktografické informace najdete v encyklopediích, výkladových slovnících, v monografiích i v článcích z periodik.

Jsou budovány rovněž faktografické databáze, tyto databáze obsahují fakta. Mnohé faktografické databáze slouží výhradně odborníkům. Budování faktografických databází, jež jsou určeny profesionálům a vědcům, je značně nákladné, proto jsou tyto databáze zpravidla přístupné za úplaty. Licencované faktografické databáze obvykle poskytují kromě faktů služby s přidanou hodnotou, např. generování dalších informací ze zadaných dat, různé analytické nástroje a rozmanité možnosti zobrazení výsledků.

Zdarma jsou přístupné některé faktografické databáze, které budují zejména orgány státní správy a státní organizace. Mnohé veřejné knihovny v ČR budují databázi regionálních osobností, některé sbírají a poskytují informace o místních institucích a organizacích.

Příklady volně přístupných faktografických databází:

Databáze regionálních osobností (Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem):

<http://katalog.svkul.cz/clpr54.htm>

Databáze registrovaných léčivých přípravků (Státní ústav pro kontrolu léčiv): <http://www.sukl.cz/modules/medication/search.php>

Encyklopedie dějin města Brna: <http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/>

Veřejná databáze (Český statistický úřad): <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf>

Faktografické informace, jež nalézáme v tištěných příručkách a v licencovaných elektronických zdrojích, jsou považovány za pravdivé a důvěryhodné. Informace z volného Internetu je nutné hodnotit a ověřovat ve více zdrojích. Měli bychom se podívat, kdo je autorem, na jakém webu byla informace nalezena, komu je určena, z jakých zdrojů autor čerpal a zda je příslušný web aktualizován. Také je nezbytné posoudit objektivnost informací na webu (někdy vliv komerčních zájmů).

5 Literatura

1. ČSN ISO 5127 *Informace a dokumentace*. Praha: Český normalizační institut, 2003, 159 s. Třídící znak 01 0162.
2. *KTD – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, c2003 [cit. 2016-08-15]. Dostupné z: http://aleph22.nkp.cz/F/?func=file&file_name=find-b&local_base=ktD
3. *Veřejná infotéka: občanské informace a veřejné knihovny: materiály vzdělávacího semináře pořádaného Německým knihovnickým institutem a úvod do zřizování infoték ve veřejných knihovnách*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 1998, 116 s. ISBN 80-7050-293-2.

Autorem studijního textu je Martina Machátová

Projekt je realizován za finanční podpory Ministerstva kultury České republiky v rámci projektu Veřejné informační služby knihoven (VISK 1).

